

ТЕХНІКА ГРАТАЖУ В СУЧАСНІЙ ІЛЮСТРАТИВНІЙ ПРАКТИЦІ

Анотація. Розглянуто техніку гратажу як інструмент сучасної ілюстративної практики. Визначено її художні й технологічні особливості. Підкреслено зростання популярності використання в книжковій ілюстрації та станковій графіці. На основі власного досвіду оформлення книги показано, як ілюстрація в техніці гратажу підсилює драматизм ідейного змісту, може поєднувати традиційні та цифрові медіа і зберігає актуальність у сучасному мистецькому контексті.

Ключові слова: ілюстрація; графічна техніка; оформлення книги; графіка.

Abstract. The gramage technique is examined as a tool of contemporary illustrative practice. Its artistic and technological features are identified, and the growing popularity of its use in book illustration and easel graphics is highlighted. Based on the author's own experience in book design, it is shown how gramage-based illustration enhances the dramatic impact of conceptual content, can integrate traditional and digital media, and remains relevant within the contemporary artistic context.

Keywords: illustration; graphic technique; book design; graphic art.

Гратаж (від франц. «gratter» – дряпати) – графічна техніка ХХ ст., що полягає в продряпуванні поверхні, вкритої шаром фарби чи воску, з метою створення зображення. Її виникнення пов'язане з експериментами художників-сюрреалістів, які шукали нові можливості для художньої виразності. Зокрема, в цій техніці також працювали Макс Ернст, Хуан Міро та представники інформалізму [1].

Актуальність дослідження полягає у відродженні інтересу до матеріальних та експресивних технік у сучасній ілюстрації. У добу цифрової візуалізації гратаж залишається затребуваним завдяки своїй фактурності, контрастності й емоційній силі. Виразні можливості гратажу визначаються поєднанням різкого контрасту світла й темряви, багатством фактури, експресивністю штриха. Техніка надає художнику можливість досягати драматичних, напружених або декоративно-узагальнених образів. Технологія полягає в підготовці поверхні (картон, щільний папір, полотно), покритті її базовим шаром воску, парафіну або матеріалу з олійним компонентом (наприклад, олійною пастеллю), шаром туші або водорозчинної фарби та наступному продряпуванні зображення. Завдяки простоті інструментарію техніка доступна, але водночас відкриває широкий спектр художніх рішень [2]. У сучасній ілюстративній практиці гратаж застосовується в книжковій

і журнальній графіці, авторській ілюстрації та плакатному мистецтві [3, с. 124]. Він дає змогу працювати з напруженими темами, передавати гостроту відчуттів, акцентувати увагу на фактурності образу [4, с. 78–79]. Мій власний досвід засвідчує можливості техніки в роботі з літературою для дорослої аудиторії. Так, в оформленні книги про історію мізогінії Джека Голланда гратаж було застосовано для підсилення драматизму та контрастності ілюстрацій. Продряпування поверхні створювало ефект порушення цілісності, що метафорично перегукувалося з темою соціальних травм і конфліктів. Таким чином, техніка не лише виконувала декоративну функцію, а й допомагала розкрити складну ідейну концепцію (рис. 1).

Рис. 1. Уляна Балан. Ілюстрації до книги Д. Голланда «Коротка історія мізогінії», видавництво Арк.Юей. 2023.

Порівняно з іншими техніками (ліногравюра, офорт, цифрова графіка) гратаж поєднує риси ручної виразності і спонтанності. Якщо друковані техніки потребують тривалої підготовки, то гратаж дає змогу працювати швидко, інтуїтивно, зберігаючи унікальність фактурного жесту. Особливий потенціал техніки полягає в поєднанні із цифровими медіа. Скановані чи сфотографовані зображення можна комбінувати із цифровою обробкою, що розширює можливості художника в створенні сучасних ілюстративних проєктів. Гратаж у сучасній ілюстрації є не лише декоративною технікою, а й важливим засобом художнього висловлювання. Його сила полягає в здатності створювати емоційно насичені образи, працювати з драматичними темами та водночас легко інтегруватися в медіасередовище. Власний досвід застосування техніки в книжковій графіці підтверджує її ефективність у розкритті складних соціальних сюжетів. Таким чином, гратаж можна розглядати як унікальну й актуальну техніку, що поєднує традиційність, експресію та відкритість до експерименту.

Література

1. Portrait of an artist at work: exploring Max Ernst's surrealist techniques / M. Zuena та ін. Heritage Science. 2022. Т. 10, № 1. URL: <https://doi.org/10.1186/s40494-022-00777-4> (дата звернення: 15.09.2025).
2. Pugliese M. Tecnica mista. Com'è fatta l'arte del '900 : книга. Мілан : Bruno Mondadori, 2012. 244 с.
3. Лапушен К., Сергеева Н. Взаємодія графіки, світла та простору як об'єкт сучасного мистецтва. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Т. 2, № 77. С. 120–127. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-2-17> (дата звернення: 16.09.2025).
4. Kate Samworth Artist's Statement. Southern Review 2023. 59 (1), p. 78–86.